

BADÓ KATALIN

Agrárjogi Tanszék

Témavezető: dr. Réti Mária tanszékvezető habil. egyetemi docens

A VESZÉLYHELYZETI JOGALKOTÁS HATÁSA A SZÖVETKEZETI SZFÉRÁBAN

A COVID-19 (SARS-CoV-2 vírus által okozott) humán világméretű¹ mind a társadalmi, mind a gazdasági életben kihívásokkal teli új helyzet elé állította az emberiséget. A jogalkotóknak a megszokottól eltérő, „gyors reagálású” fellépést kellett kidolgozni, míg a jogalanyoknak ehhez az új környezethez való gyors alkalmazkodása volt a kulcsa a társadalmi/gazdasági élet fenntarthatóságának.

Jelen tanulmány célja annak bemutatása, milyen hatást gyakorolt a gazdasági szférában amúgyis sajátos jegyekkel bíró szövetkezeti formára maga a humán világméretű, illetve az annak kezelésére, következményei enyhítésére alkotott jogi szabályozás, és az ezek révén létrejött jogi környezetben hogyan tudtak alkalmazkodni a szövetkezeti szféra résztvevői a megváltozott helyzethez.

I. A veszélyhelyzeti jogalkotás sajátosságai (rövid ismertetés)

A veszélyhelyzeti jogalkotás vizsgálata során elengedhetetlen kiindulópont magának a veszélyhelyzetnek a meghatározása. A veszélyhelyzet, mint fogalom viszonylag új keletű a magyar jogéletben. A veszélyhelyzetet az Alaptörvény a különleges jogrend bevezetésének egyik eseteként rögzíti, és mint ahogyan magára a különleges jogrendre, így a veszélyhelyzeti jogalkotásra is vonatkoztatható, hogy „[a]z eszközrendszer tartalmi oldaláról vizsgálva: az alkotmányozó maga határozza meg az államszervezetre vonatkozó azon eltérő szabályokat, amelyek arányos eltérési lehetőséget biztosítanak a hatalommegosztáson alapuló államszervezeti szabályokhoz képest annak érdekében, hogy a különleges jogrendet kiváltó okra reagálást követően az állam működése mielőbb visszaállítható legyen az általános szabályok szerinti rendszerre.”²

Az Alaptörvény külön címben rögzíti a különleges jogrend eseteit és az arra vonatkozó alapvető szabályokat. A hatályos szabályozás taxatív felsorolása hat olyan minősített helyzetet tartalmaz, melyek különleges jogrend bevezetését teszik szükségessé. Ilyen a rendkívüli

¹ Az [Egészségügyi Világszervezet](https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020) (WHO) 2020. március 11-én hirdette ki a betegség okozta világméretű megjelenését. Lásd: WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 11 March 2020 <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>

² Cserny – Orbán – Téglási (2018); valamint Till (2019).

állapot, a szükségállapot, a megelőző védelmi helyzet, a terrorveszélyhelyzet, a váratlan támadás és a veszélyhelyzet.³

Ezeknek a minősített időszakos helyzeteknek, mint a különleges jogrend bevezetése alapján az alaptörvényi szabályozását az a szükségesség, hogy ezek a rendelkezések magától az Alaptörvénytől engednek eltérést. A különleges jogrendben ugyanis felfüggeszthetők, illetve korlátozhatók az alkotmányosság bizonyos klasszikus alapelvei. Így például ezekben a rendkívüli időszakokban korlátozni lehet az emberi jogokat, a nyilvánosságot, valamint adott esetben az államszervezet működésének szabályaitól, a hatalommegosztás elvétől való eltérés is megengedett lehet. Az Alaptörvényben rögzített elvektől, a demokrácia legfontosabb intézményeitől való eltérést azonban az Alaptörvényen kívül más jogszabály nem rendezheti. Ezért is volt szükséges a különleges jogrendre vonatkozó szabályok áttekinthető és egységes, egy fejezetbe foglalt megállapítása.⁴ Az Alaptörvény a különleges jogrend eseteire – egységes szabályozási elveket követve – meghatározza a különleges jogrend bevezetésének esetköreit; a bevezetésére jogosult szervet; a döntéshozatal rendjét, valamint azokat a szabályokat, amelyeket sarkalatos törvényben nem lehetne rendezni. Ezen túlmenően rögzíti a lehetséges jogalkotói eszközöket és nem utolsósorban a különleges jogrendben is érvényesülő garanciális korlátokat.

Az Alaptörvény olyan közös garanciális szabályokat határoz meg, amelyek valamennyi, a különleges jogrend bevezetéséhez vezető helyzetben érvényesítendőek. Így – bár az alapvető jogok gyakorlása felfüggeszthető vagy az I. cikk (3) bekezdése szerinti mértéken túl korlátozható – ez alól kivételt képez az emberi méltósághoz és az élethez való jog; a kínzás, az embertelen bánásmód tilalma, valamint a XXVIII. cikk (2)-(6) bekezdéseiben⁵ megállapított alapvető jogok. Az Alaptörvény alkalmazása a különleges jogrendben sem függeszthető fel és az Alkotmánybíróság működése sem korlátozható. A különleges jogrendben alkalmazandó részletes szabályokat pedig sarkalatos törvényben kell meghatározni.⁶

A különleges jogrend bevezetésére okot adó egyik minősített helyzet a veszélyhelyzet, amely az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség esetén, valamint ezek következményeinek az elhárítása érdekében hirdethető ki. Veszélyhelyzetben a Kormány rendeletet alkothat, amellyel – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, azoktól eltérhet, egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat, ezek főszabályként tizenöt napig maradnak hatályban, de az Országgyűlés felhatalmazása alapján a rendeletek hatálya meghosszabbítható. Ugyanakkor az Alaptörvény értelmében a Kormány rendelete a veszélyhelyzet megszűnésével automatikusan hatályát veszti, tehát kifejezett hatályon kívül helyezésére külön, önálló jogalkotói aktus formájában nincs szükség.⁷

³ Alaptörvény 48-53. cikk

⁴ Lásd az Alaptörvényhez fűzött jogalkotói indoklást.

⁵ Alaptörvény XXVIII. cikk (2)-(6) bekezdéseiben az ártatlanság védelme, a védelemhez való jog, a nullum crimen sine lege elv, illetve a kettős elítélés tilalmának elve szerepel.

⁶ Alaptörvény 54. cikk (1)-(4) bekezdései

⁷ Alaptörvény 53. cikk

II. A szövetkezet mint sajátos jogi személy típus

A szövetkezeti forma sajátosságainak kifejtéséhez a Ptk. fogalommeghatározása adhat alapot. Eszerint a szövetkezet „a tagok vagyoni hozzájárulásából álló tőkével alapított, a nyitott tagság és a változó tőke elvei szerint működő, a tagok gazdasági és társadalmi szükségleteinek kielégítésére irányuló tevékenységet végző jogi személy, amelynél a tag kötelezettsége a szövetkezettel szemben vagyoni hozzájárulásának szolgáltatására és az alapszabályban meghatározott személyes közreműködésre terjed ki.”⁸

A szövetkezetre vonatkozó szabályzás jelentős átalakuláson ment át az elmúlt évtizedekben, és a korábbi párhuzamos/többszörös szabályozás után a Ptk. önálló jogi személy típusként rögzíti a szövetkezetet. Az egyes szövetkezeti típusokra vonatkozó speciális szabályok azonban külön törvényekben szerepelnek⁹. A jogalkotónak ezzel az volt a célja, hogy olyan általános modellt építsen fel, amely alkalmas a különböző tevékenységi területen működő szövetkezetek alapvető jellegzetességeinek megjelenítésére, és ilyen módon általános szabályozásként háttérjogszabálya legyen minden szövetkezeti típus esetén, a speciális szövetkezeti szabályozásnak. A Ptk. ezért a szövetkezet definícióját is olyan fogalmi elemekből alkotta meg, amelyek minden szövetkezetenél egyformán érvényesülnek.¹⁰ Ilyen általánosan jellemző vonása a szövetkezeteknek, hogy azok a szövetkezeti tagok vagyoni hozzájárulásából álló tőkével jönnek létre, ugyanakkor a tagság változásával ez a tőke is állandóan változik. A szövetkezet tevékenységének jellemzője, hogy elsősorban a tagok szükségleteinek a kielégítésére irányul, ezek a szükségletek viszont nem csupán gazdasági, hanem ezzel párhuzamosan társadalmi szükségletek is, amelyek nem feltétlenül kötődnek a tagok üzleti szükségleteihez, ezért is szokás a szövetkezeteket a szociális gazdaság meghatározó tényezőiként említeni.¹¹

Mivel a szövetkezetek a Ptk. rendszerében a jogi személyek egyik típusát képezik, a szövetkezetekre is vonatkoznak a jogi személyek azon kógens, általános szabályai, amelyekkel ellentétes szabályt az adott jogi személy típusra nem állapít meg a törvény. A Ptk-beli definiálás végső soron azt a követelményt támasztja, hogy ezen szabályoktól a felek nem térhetnek el, a szövetkezet fogalmi elemeit adó szabályoknak feltétlenül érvényesülniük kell, mivel a jogi személyek körében érvényesülő típuskénszer alapján csak e fogalmi elemeknek megfelelő szervezetek tekinthetők szövetkezetnek.¹²

⁸ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 3:325. § (1) bekezdés

⁹ Ilyen az egyes szövetkezeti típusokra vonatkozó speciális szabályok: 2006. évi X. törvény a szövetkezetekről, 2013. évi CXXXV. törvény a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról, 2004. évi CXV. törvény a lakásszövetkezetekről, valamint a 2014. évi LXXXVIII. törvény a biztosítási tevékenységről

¹⁰ Ptk. jogalkotói indoklás a Szövetkezet címszóhoz

¹¹ Lásd bővebben: Réti (2009) 470-476., valamint Réti (2016)

¹² Lásd: Ptk. Kommentár

III. A szövetkezeti tagsági jogokat érintő veszélyhelyzeti jogalkotás, a szövetkezeti tagsági jogok gyakorlása a pandémia árnyékában

A fentieket is szem előtt tartva szükséges annak rövid áttekintése, melyek azok a legfontosabb elemek, amelyek révén a szövetkezeti működés alapvető sajátosságai érvényre juthatnak, azaz melyek azok a fogalmi elemek, amelyek révén egy adott szervezet szövetkezettnek tekintendő.

1. A közgyűlés

„A szövetkezet tagjainak döntéshozó szerve a tagok összességéből álló *közgyűlés*”.¹³ A Ptk jogalkotói indokolása szerint a szövetkezet legfontosabb szerve a közgyűlés, amely a tagok összességéből álló döntéshozó szerv, és amely a szövetkezet legfontosabb státusz- és személyi kérdéseiben kizárólagos hatáskörrel rendelkezik. Az ügyvezetés hivatott összehívni a közgyűlést a napirend közlésével, és a meghívónak tartalmaznia kell a határozatképtelenség esetén megismétlendő közgyűlésre, illetve az esetleges részközgyűlésekre vonatkozó adatokat is. A közgyűlés összehívására és a napirendre vonatkozó szabályokat a Ptk. 3:336. §-a rögzíti. Fontos szabály, hogy a nem szabályosan összehívott vagy megtartott közgyűlésen elfogadott határozat érvénytelensége utóbb orvosolható, (azaz az elfogadásának időpontjára visszamenő hatállyal érvényessé válik), ha a határozatot a közgyűlés napjától számított harminc napon belül valamennyi tag egyhangúlag érvényesnek ismeri el.¹⁴ Az ügyvezetés által meghatározott napirend kiegészítésére pedig lehetőség van a tagok tíz százalékát kitevő kisebbség indítványára, de ezt előre írásban kell közölni az ügyvezetéssel.¹⁵

A Ptk. taxatív felsorolást tartalmaz a *közgyűlési hatásköröket* illetően¹⁶, és részletesen szabályozza a *határozathozatal* módját, feltételeit is. Eszerint a tagok a közgyűlésen szavazással hoznak határozatokat, általában a közgyűlésen jelenlévők egyszerű szótöbbségével, de ettől eltérő feltételek is előfordulhatnak.¹⁷ A határozathozatal módját illetően általában nyílt szavazással történik a közgyűlési döntéshozatal, azonban személyi kérdésekben titkos szavazást kell tartani. A szövetkezeti döntéshozatal gördülékenységét hivatott szolgálni a részközgyűlés intézménye, mely főként nagy taglétszámú, földrajzilag is nagy kiterjedésű szövetkezetek esetén lehet indokolt. Ahogyan szintén a magas taglétszám, illetve a rugalmasabb tagi döntéshozatal indokolhatja a közgyűlés hatáskörébe tartozó döntéseknek a tagok által megválasztott küldöttekből álló küldöttgyűlésen történő meghozatalát.¹⁸

¹³ Ptk. 3:335. § (1) bekezdés

¹⁴ Ptk. 3:336. § (5) bekezdés

¹⁵ Ptk. 3:336. § (4) bekezdés

¹⁶ Ptk. 3:335. §

¹⁷ Így például az alapszabály módosításához az összes tag legalább felének és a jelenlévők kétharmadának a hozzájárulása szükséges. A szövetkezet jogutód nélküli megszűnésének, átalakulásának, egyesülésének, szétválásának elhatározásánál az összes szavazathoz - nem a közgyűlésen jelenlévők szavazatához - viszonyított kétharmados többség szükséges.

¹⁸ Erről az alapszabálynak kell rendelkeznie, és egyben meg kell határozni a küldötteknek a tagokhoz viszonyított számát, megválasztásuk módját és megbízatásuk időtartamát is. Továbbá lásd Ptk. Indokolás

2. A tagokat a közgyűlésen megillető jogok

Tekintettel arra, hogy a szövetkezet közgyűlése a tagok összességéből álló döntéshozó szerv, amely a szövetkezet legfontosabb státusz- és személyi kérdéseiben kizárólagos hatáskörrel rendelkezik, a jogi személyek általános szabályaiból is következően¹⁹ *a közgyűlésen minden tag jogosult részt venni*. A részvétel nemcsak az egyszerű fizikai jelenlétet jelenti, hanem azt is, hogy a tag jogosult a közgyűlés napirendjére felvett ügyekkel összefüggésben indítványt tenni és az ügyekről szavazni. Tehát tartalmilag bekapcsolódhat a közgyűlésbe, azaz megszólalhat, kifejtheti a véleményét, érveit, illetve indítványokat tehet, akár a meghozandó határozat tartalmára vonatkozóan is.²⁰ A jelenlét szempontjából nem lehet különbséget tenni jogi személy és nem jogi személy tagok, személyes közreműködésre köteles és erre nem köteles tagok között, illetve semmilyen más alapon sem. Aki tagja a szövetkezetnek, az a közgyűlésen való részvételre is jogosult.²¹ Az egy tag–egy szavazat elve értelmében a közgyűlésen – a vagyoni hozzájárulások arányától függetlenül – minden tagnak egy szavazata van. Viszont aki az alapszabályban előírt, esedékes vagyoni hozzájárulását nem teljesítette, nem gyakorolhatja a szavazati jogát. A jelenlét joga azonban akkor is megilleti a tagot, ha olyan ügyet tárgyal a közgyűlés, amelynek eldöntésekor a tag valamilyen okból nem rendelkezik szavazati joggal.²²

A tag azonban nemcsak személyes jelenlét formájában, hanem *képviselő útján* is gyakorolhatja tagsági jogait.²³ Abban az esetben, ha a tag nem tud vagy nem akar a közgyűlésen személyesen megjelenni, közokirattal vagy teljes bizonyító erejű magánokirattal igazolt meghatalmazással képviselő közreműködését veheti igénybe, és egy képviselő a közgyűlésen akár több tag képviselőjét is elláthatja. Azonban az egy képviselő által képviselt tagok száma nem haladhatja meg a szövetkezeti tagok tíz százalékát.²⁴

¹⁹ Ptk. 3:16. §-a és a hozzáfűzött magyarázat

²⁰ Érdekeség ugyanakkor a tagsági jogok gyakorlását illetően, hogy – főként nagy létszámú közgyűlés esetén – a hozzászólások ideje korlátozható, amennyiben a rendelkezésre álló időkeret elegendő a tag véleményének, indítványainak észszerű keretek között történő kifejtésére. (Lásd Ptk. kommentár)

²¹ Ptk. Kommentár

²² A témához kapcsolódóan lásd: Bak (2013) 4-27.

²³ Fontos összeférhetlenségi szabály, hogy nem lehet képviselő az igazgatóság és a felügyelőbizottság elnöke vagy tagja és a könyvvizsgáló sem.

²⁴ Ptk. 3:337. §; Ily módon igyekszik megakadályozni a szabályozás, hogy egy képviselő kezében túlzottan nagyszámú szavazat koncentrálódjon, és így a képviselői jogok összegyűjtése révén befolyásolja a közgyűlési döntéshozatalt.

3. A veszélyhelyzet során a személy- és vagyonegyesítő szervezetek működésére vonatkozóan bevezetett eltérő rendelkezések²⁵

Amint azt a veszélyhelyzeti jogalkotás sajátosságai körében láthattuk, a jogalkotó a kialakult humán járvány megfékezéséhez, valamint következményeinek enyhítéséhez, a megelőzéshez szükséges gyorsabb reagálás érdekében – az átmeneti időszaki jelleg szem előtt tartásával – a törvényi szabályozás körébe tartozó kérdések körében is lehetőséget kapott alacsonyabb jogforrási szinten, kormányrendeleti formában szabályokat alkotni. Ezek a kormányrendeletben rögzített előírások tehát a gyakorlatban a törvényi előírások módosítását jelentik, mindezt a veszélyhelyzeti felhatalmazás alapján, azonban még ez esetben is az alkotmányos keretek figyelembevételének kötelezettségével.²⁶

A veszélyhelyzetre tekintettel bevezetett előírásokat illetően ki kell emelni, hogy a jogalkotó jellemzően nem egy-egy területre vonatkozó módosító előírásokat rögzített, hanem általában összevont, több területet érintő kormányrendeleteket alkotott. Ez jelentősen megnehezíti az éppen hatályos szabályozás nyomán követését, azonban a világméretű humánjárvány általi fenyegetettség indokolhatja bizonyos körben az úgynevezett „saláta rendeletek” megalkotását.²⁷

A jogalkotó ilyen összevont szabályozás formájában, több területet is érintve alkotta meg azokat az előírásokat, melyek ugyan nem nevesítve, de a szövetkezetekre is alkalmazandóak.²⁸ Ezeknek a rendeleteknek – a jogalkotási felhatalmazáson túl – közös vonása, hogy a törvényi szabályozástól ad eltérést a működőképesség fenntartása érdekében. Azonban rögzíti a jogalkotó, hogy ha a jogi személy döntéshozó szerve a veszélyhelyzet idején alkalmazandó kijárási korlátozások, illetve a védelmi intézkedések betartása mellett sem akadályozott a döntéshozatalban, a döntéshozó szerv működésére, döntéshozatalára nem kell a rendeleti szabályokat alkalmazni, tehát esetükben a törvényi szabályozás marad érvényben. Azonban a veszélyhelyzet idején főszabályként a személyes jelenlét visszaszorítása a cél, így a rendeleti szabályozás értelmében a jogi személy döntéshozó szervének ülése – a küldöttgyűlés és a részközgyűlés is – nem tartható meg a tag személyes részvételével, még akkor sem, ha az ülést a rendeleti szabályozás hatálybalépésekor már összehívták. Ez az előírás igen nehéz helyzetbe hozta a szövetkezeti közgyűlések megtartását,

²⁵ E körben kiemelendő a 102/2020. (IV. 10.) Korm. r.; a 231/2020. (V. 25.) Korm. r.; az 502/2020. (XI. 16.) Korm. r.; a 608/2020. (XII. 18.) Korm. r.; a 248/2021. (V. 14.) Korm. r., a 289/2021. (V. 31.) Korm. r., melyek a veszélyhelyzet során a személy- és vagyonegyesítő szervezetek működésére vonatkozó eltérő rendelkezésekről, illetve azok újbóli bevezetéséről, valamint módosításáról rendelkeztek. Ezeket a Kormány az Alaptörvény 53. cikk (2) és (3) bekezdésében meghatározott eredeti jogalkotói hatáskörében – figyelemmel a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény 51/A. §-ára –, és részben a koronavírus-világjárvány második hulláma elleni védekezésről szóló 2020. évi CIX. törvény 2. § (1) bekezdése szerinti felhatalmazás alapján, az Alaptörvény 15. cikk (1) bekezdésében meghatározott feladatkörében eljárva alkotott meg.

²⁶ Tarczay (2021)

²⁷ Azokat a jogszabályokat szokás így nevezni, melyek több, egymással szorosan nem összefüggő jogterületre vonatkozó – főként módosító – szabályokat tartalmaznak. A jogbiztonság alkotmányos követelménye szerint – normál esetben – nem tekinthető célszerű jogalkotási módszernek.

²⁸ A jogalkotó megfogalmazása szerint: „a polgári jogi szabályok alapján létrejött jogi személyeknek és a nem jogi személy szervezeteknek (...) a Ptk., illetve a jogi személyre vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket az ezen alcímben foglalt eltérésekkel kell alkalmazniuk.” [lásd például 102/2020. (IV. 10.) Korm. rend. 1. §]

illetve azon ügyek intézését, melyek a tagok jelenlétét igényelnék. Alternatív megoldásként a jogalkotó a jogi személy döntéshozó szervének ülésére vonatkozóan a tag elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő részvételét írja elő. Jelentős könnyítés a határozathozatal terén, ugyanakkor a demokratikus szervezeteki működés terén sok aggályt felvető lehetőség a jogalkotó részéről, hogy a határozat az ügyvezetés kezdeményezésére ülés tartása nélkül is meghozható, de csak abban az esetben, ha a jogi személyre vonatkozó törvényi előírás az ülés tartása nélküli döntéshozatalt nem zárja ki. Szűk körben²⁹ lehetőség van az írásbeli szavazás módjának alkalmazására, azzal, hogy a döntéshozó szerv határozatképességét ez esetben is biztosítani kell, ahogyan lehetővé kell tenni valamennyi tagnak a döntéshozatalban való részvételét. Ugyanakkor kifejezetten a járványügyi előírásokra tekintettel a nyilvánosság mértéke a minimálisra csökkentendő. Így, ha jogszabály a jogi személy döntéshozó szerve vagy más szerve ülésének nyilvánosságát írja elő, a veszélyhelyzet ideje alatt megtartott ülésre vagy más döntéshozatali eljárásra a nyilvánosság követelménye nem vonatkozik.

A technikai fejlődés lehetőségeinek felhasználása kiemelten szerepet kap a humánjárvány idején. Erre tekintettel a jogalkotó előírta, hogy még abban az esetben is, ha a jogi személy létesítő okirata az elektronikus hírközlő eszközök használatának, illetve az ülés tartása nélküli döntéshozatalnak a szabályairól nem rendelkezik, a jogi személy ügyvezetése jogosult ezeknek a szabályoknak a megállapítására és a tagokkal való közlésére. Azonban ezt szigorú feltételekkel bástyázza körül a jogszabály, főként a tájékoztatás és az azonosíthatóság terén. Amennyiben ülés tartása nélküli döntéshozatalra kerül sor, a szavazat megküldésére legalább 15 napot kell biztosítani, a tag a szavazatát elektronikus úton (e-mail címre) is megküldheti. Fontos azonban, hogy a tag szavazata csak akkor érvényes, ha abból egyértelműen megállapítható a tag személye (név, lakóhely vagy székhely, szervezet esetén képviselőjének neve), a szavazásra bocsátott határozattervezet megjelölése és az arra adott szavazat. A tagi jogok terén azonban korlátozásként jelenik meg, hogy a döntéshozó szerv ülésének összehívását vagy az elektronikus hírközlő eszköz útján való megtartását a tag nem kezdeményezheti.

Abban az esetben, ha végképp nem tartható meg a döntéshozó szerv ülése, ám a hatáskörébe tartozó, a jogi személy törvényes működésének fenntartásához, a veszélyhelyzet miatt kialakult helyzet kezeléséhez szükséges, halaszthatatlan döntés igénye merül fel, a jogalkotó a határozathozatalt a jogi személy ügyvezetésére bízta.³⁰ Ez azonban jelentősen korlátozott döntési kört jelent, így többek között a jogi személy ügyvezetése a jogi személy létesítő okiratát nem módosíthatja (kivéve, ha arra a veszélyhelyzet ideje alatt hatályba lépő jogszabály rendelkezése alapján van szükség), nem dönthet a jogi személy jogutód nélküli megszűnéséről, nem határozhatja el a jogi személy átalakulását, egyesülését vagy szétválását, és folyamatban lévő átalakulásban, egyesülésben vagy szétválásban a döntéshozó szerv hatáskörébe tartozó kérdésben sem dönthet.

²⁹ A tíz főt meghaladó taglétszámú jogi személy esetén is lehet írásban szavazni, ha a jogi személy ügyvezetése – vagy az állam többségi befolyása alatt álló gazdasági társaság esetén a tulajdonosi joggyakorló – azt kezdeményezi.

³⁰ Pl. ilyen lehet a számviteli törvény szerinti beszámoló elfogadásáról, illetve az adózott eredmény felhasználásáról szóló döntés.

Fontos érvényességi szabály, hogy a jogi személy ügyvezetésének ezek a döntései a döntéshozó szerv határozatának minősülnek, és eltérő rendelkezése hiányában végrehajthatóak. A jogi személy ügyvezetését pedig e döntések tekintetében polgári jogi felelősség terheli a jogi személlyel szemben. Ezeket a döntéseket a veszélyhelyzet megszűnését követően legkésőbb a 90. napra összehívandó rendkívüli döntéshozó szervi ülés napirendjére kell tűzni. A rendkívüli döntéshozó szerv visszamenőleges hatállyal megváltoztathatja vagy hatályon kívül helyezheti a korábbi határozatot, azonban az nem érinti az azt megelőzően keletkezett jogokat és kötelezettségeket. A veszélyhelyzetben is élő kötelezettség, hogy ha a jogi személyre vonatkozó előírás a döntéshozó szerv határozatának vagy az üléssel összefüggő egyéb iratnak a közzétételéről vagy a nyilvántartó bírósághoz való benyújtásáról rendelkezik, a jogi személy ügyvezetésének azt közzé kell tennie, illetve be kell nyújtania.

A rendeleti szabályozás közös eleme, hogy a jogi személy vezető tisztségviselőkből álló ügyvezető testülete, felügyelőbizottsága, audit bizottsága, valamint jogszabály vagy a létesítő okirat rendelkezése alapján létrehozott más testületi szerve (a továbbiakban együtt: testület) számára lehetővé teszi üléseinek elektronikus hírközlő eszköz útján vagy más személyazonosítást lehetővé tevő elektronikus eszköz igénybevételével történő tartását. Emellett fennáll az írásbeli egyeztetés lehetősége, valamint a jogi személy irányításával kapcsolatos döntések is meghozhatók írásban.

A működőképesség fenntartása érdekében a jogalkotó a taglétszám csökkenése esetére előírja, hogy ha a veszélyhelyzet ideje alatt a testület tagjainak létszáma a törvényben, illetve a létesítő okiratban előírt szám alá csökken, vagy a tag az élet- és vagyónbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány miatt egyébként nem tud eljárni, a többi tag jogosult a határozathozatalra. Ekkor azonban a határozatképességre vonatkozó szabályokat a döntésképes tagok száma alapján kell meghatározni, és határozatot ebben az esetben is szótöbbséggel kell meghozni.³¹

A kapcsolattartást illetően a jogalkotó rögzíti, hogy a jogi személy szervei és a tagok közötti írásbeli jognyilatkozatok elektronikus levelezési címre (e-mail-cím) is megküldhetőek, azonban a kézbesítésnek hiteles módon igazolhatónak kell lennie, viszont ha a jogi személy létesítő okiratából más nem következik, a természetes személy tag a jognyilatkozata elektronikus aláírására nem köteles, de a jognyilatkozatnak a tag azonosíthatóságához szükséges adatokat ebben az esetben is tartalmaznia kell. Ezek az elektronikus üzenetben foglalt nyilatkozatok joghatásukat tekintve elektronikus írásbeli jognyilatkozatnak minősülnek. További jogkövetkezményként a jogalkotó rögzíti, hogy a jogi személy döntéshozó szerve által, a rendeleti szabályok eltéréseinek alkalmazásával hozott határozat bírósági felülvizsgálata során az érintett határozat bírósági hatályon kívül helyezésére nem kerülhet sor, ha a határozat kizárólag a veszélyhelyzetben alkalmazandó jogszabályi rendezések alkalmazása miatt ütközik a létesítő okiratba.³²

³¹ Érdekesség, hogy a többi tag kiesése esetén akár egy tag is hozhat döntést.

³² Lásd még: Gál (2020) 1-2.; Bodor (2021) 25-28.

IV. A szervezetek tevékenységének a jogalkotó által előidézett módosulása a rendkívüli helyzetben

1. A szervezet tevékenysége

A szervezet tevékenysége alapvetően értékesítésre, beszerzésre, termelésre és szolgáltatásra irányulhat.³³ Ezen tevékenységi típusok tekintetében számos eltérés adódik a jogi szabályozást illetően, azonban a szervezet működésével kapcsolatos általános rendelkezésként mindenképpen kiemelendő, hogy ha valamely tevékenység folytatását jogszabály hatósági engedélyhez köti, a szervezet e tevékenységét csak az engedély birtokában végezheti. Amennyiben képesítéshez kötött tevékenységet végez a szervezet, ezt csak úgy teheti, ha személyesen közreműködő tagjai, munkavállalói vagy a szervezettel kötött tartós polgári jogi szerződés alapján a szervezet javára tevékenykedők között legalább egy olyan személy van, aki a jogszabályban foglalt képesítési követelményeknek megfelel.³⁴ Ezek a szabályok hasonlóak, mint általában a gazdasági társaságoknál, azonban mivel a szervezet nem minősül gazdasági társaságnak, ezért a gazdasági társaságok közös szabályait sem lehet alkalmazni rá nézve, így viszont kénytelen a Ptk. megismételni olyan szükséges rendelkezéseket, mint az engedélyhez kötött tevékenységekre vonatkozó előírások. A szabály értelmezésével kapcsolatban is ugyanazok a szempontok érvényesülnek, mint a gazdasági társaságok esetében. A Ptk. a szervezet által végzendő, hatósági engedélyhez, illetve képesítési követelmények teljesítéséhez kötött tevékenységeiről a gazdasági társasági szabályokkal egyezően rendelkezik, azaz a szervezet is csak végleges engedély birtokában kezdheti meg az engedélyköteles tevékenységet. Az engedély jogosultja a szervezet kell, hogy legyen, és ez alól az sem mentesíti, ha esetleg valamely tagjának van engedélye a kérdéses tevékenységhez. Ezzel szemben a képesítéshez kötött tevékenységek esetében a szervezet értelemszerűen maga nem rendelkezhet képesítéssel, ezért képesítéshez kötött tevékenységet a szervezet is csak akkor végezhet, ha a személyes közreműködésre köteles tagjai, illetve bármilyen jogviszony keretében a társaság részére munkát végző személyek között van olyan, aki a szükséges képzettséggel rendelkezik.³⁵

2. A humán vilájárvány munkajogi hatásai

A szervezeti szférát a munkajogi területen ért pandémiás hatások elsősorban a munkavégzésnél szembetűnőek. A szervezeti munkavégzést illetően nem hagyható figyelmen kívül az a kettősség, amely a tagi munkavégzésben, illetve a munkaviszony keretében történő foglalkoztatásban nyilvánul meg.³⁶ A jelen tanulmány tekintetében azonban

³³ Ptk. 3:325. § (2) bekezdés

³⁴ Ptk. 3:327. §

³⁵ Ptk kommentár, lásd a Ptk. 3:97. §-ához fűzött magyarázatokat is

³⁶ A szervezetek szociálpolitikában, illetve a foglalkoztatáspolitikában betöltött szerepéről és ennek mind a hazai, mind pedig a nemzetközi szabályozásban való térhódításáról lásd: Bak – Réti (2013) 23-38.

elmondható, hogy mindkét formában érzékelhető változást hozott a humán világjárvány, illetve az ahhoz kapcsolódó jogalkotás.

Ezen a területen elsőként a kijárási korlátozás, illetve a találkozás/érintésmentesség szükséglete által kiváltott távmunkavégzést kell kiemelni. Természetesen nem minden tevékenységi területen alkalmazható, azonban a szövetkezetek közül igen nagy számban találták meg a módját, hogy legalább részben távmunka keretében történjen a foglalkoztatás.³⁷ Ebben a körben természetesen a bedolgozás, illetve a munkavégzés egyéb olyan formái is szerepet kapnak, amelyek általánosságban is jelen voltak a szövetkezeti szférában, azonban a pandémia által felerősödött a jelentőségük.³⁸

Emellett meg kell említeni olyan a munkaszervezésre vonatkozó előírásokat, melyek szintén éreztették hatásukat a szövetkezeti szférában. Ilyen például a munkaidőkeret alkalmazásának kiterjesztése, illetve annak a lehetőségnek a beiktatás, hogy hatósági engedély birtokában az általános szabályoktól eltérően is bevezethető a munkaidőkeret.³⁹

3. Gazdasági (versenyjogi/adójogi) intézkedések

A humán világjárvány által kiváltott gazdasági válsághullám kezelésének az állami eszközrendszerben meghatározó olyan versenyjogi, adópolitikai intézkedések sorát kellene itt felsorakoztatni, amelyre a jelen tanulmány terjedelmi korlátai nem adnak lehetőséget, ezért csak példálózó jelleggel, néhány jelentősebbnek mondható tétel kerül megemlítésre.

Bizonyos gazdasági ágazatokat⁴⁰ súlyosabban érintettek a kijárási korlátozások, lezárások, ezért a bérleti szerződésekre vonatkozóan olyan átmeneti szabályok születtek, amelyek értelmében az állam, a többségi állami tulajdonú gazdasági társaság, a helyi önkormányzat, a helyi önkormányzat többségi tulajdonában lévő gazdasági társaság tulajdonában lévő nem lakás céljára szolgáló helyiségre vonatkozó bérleti szerződéseket a bérbeadó 2021. június 30-ig nem szüntetheti meg felmondással. A gazdaságilag nehéz helyzetbe került vállalkozások – és ezalatt a meghatározott tevékenységi területen működő szövetkezetek is értendőek – ezzel az intézkedéssel némi haladékot kaptak, illetve átmenetileg biztonságban érezhették magukat.

Szintén az átmeneti gazdasági nehézségek áthidalására szolgálnak az adókötelezettségek teljesítésével kapcsolatos könnyítések⁴¹. Idesorolandó a helyi adók körében hozott azon intézkedés, amely szerint a helyi önkormányzatok nem emelhetnek adót.⁴²

³⁷ A közhiedelemmel ellentétben nem minden olyan tevékenység minősül távmunkavégzésnek, ami a cégtől, telephelytől távol történik, ahogyan az otthoni munkavégzés sem azonos minden esetben a távmunkavégzéssel.

³⁸ Jakab (1999)

³⁹ 2020. évi LVIII. törvény a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készületségről 56. §

⁴⁰ Elsősorban a turisztikai, a vendéglátóipari, a szórakoztatóipari, a szerencsejáték, a filmipari, az előadóművész, a rendezvényszervező és a sportszolgáltatást nyújtó ágazatok sorolandók ide.

⁴¹ 2020. évi LVIII. törvény a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készületségről 31. § (1) bekezdés, 33. §

⁴² Lásd a koronavírus-világjárvány nemzetgazdaságot érintő hatásának enyhítése érdekében szükséges helyi adó intézkedésről szóló 535/2020. (XII. 1.) Korm. rendeletet, valamint 639/2020. (XII. 22.) Korm. rendeletet.

A pandémia okán bezáró gyermekintézmények miatt kieső munkavállalók helyzetének könnyítésére pedig a jogalkotó a munkahelyi gyermekfelügyelet kapcsán érvényesíthető adó- és járulékkedvezmények⁴³ beiktatásáról gondoskodott, és meghosszabbította a munkáltatót terhelő egészségügyi szolgáltatási járulékfizetési kötelezettség határidejét a veszélyhelyzetből kifolyólag fizetés nélküli szabadságon lévő munkavállalóra tekintettel fizetendő egészségügyi szolgáltatási járulék esetében⁴⁴.

Ezek az intézkedések elsősorban a gazdasági tevékenység folyamatosságának fenntartását, illetve, ha a járványügyi helyzet lehetővé teszi, újraindítását szolgálják.

V. Összegzés: képesek-e a szövetkezetek helytállni az általánostól eltérő, speciális helyzetben?

A járványügyi hatásokat illetően az mindenképp elmondható, hogy a gazdasági élet alanyainak nem mindegyike tudta úgy venni az akadályokat, ahogyan a szövetkezetek. Tekintve, hogy a szövetkezetek nem csupán a gazdasági szempontok által motivált szervezetek, ezekben az embert próbáló időszakokban megmutatkozott a szövetkezeti forma társadalmi jelentősége, és bár nem minden szövetkezeti típus esetében, de jelentősen felerősödött a szolidaritás, az egymásra figyelés, egymás segítése. A szövetkezetek hagyományosan emberközpontú jellemzése ugyan ma már nem feltétlenül érvényesül (pl. a hitelszövetkezetek esetében), azonban a klasszikusnak mondható szövetkezeti formák a megtapasztalt gazdasági nehézségek ellenére is talpon tudtak maradni. Pozitívként könyvelhető el, hogy a szövetkezetek között viszonylag csekély arányban került sor megszűnésre. Ez is inkább a szociális szövetkezetek körében jelentkező tünet, és nem annyira a pandémiára, mint inkább arra a jogszabálmódosításra vezethető vissza, amely révén helyi önkormányzati, illetve közhasznú társasági tagot is fel kellett mutatniuk a tagjaik sorában.

A humánjárvány hatásaként a foglalkoztatás terén egyfajta hangsúly eltolódás volt érzékelhető, mivel a kijárási korlátozások idején elsőként a diákszövetkezetek kényszerültek szembesülni a diákmunkai iránti igény csökkenésével, majd a nyugdíjas szövetkezeteket is elérte a gazdasági visszaesés. A foglalkoztatás átszervezésével, munkaidőcsökkentéssel, illetve ahol erre lehetőség volt munkaidőkeret alkalmazásával sikerült elérni, hogy a

⁴³ A veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készülségről 2020. évi LVIII. törvény 39. § (1)-(2) bekezdése szerint: „(1) A munkahelyi gyermekfelügyelet végzése céljából foglalkoztatott személy esetében a 2020. április, május és június hónapra vonatkozóan a Tbj. szerint járulékalapot képező jövedelem után járulékként kizárólag a Tbj. szerinti természetbeni egészségbiztosítási járulékot kell megfizetni azzal, hogy ennek összege a 7710 forintot nem haladhatja meg. A járulékfizetés e bekezdés szerinti teljesítése nem érinti a Tbj. szerinti biztosítottnak a társadalombiztosítási és munkaerőpiaci ellátásokra való jogosultságát és ezen ellátások összegét.

(2) A munkahelyi gyermekfelügyelet végzése céljából foglalkoztatott személy számára a 2020. április, május és június hónapra kifizetett jövedelem, juttatás után a kifizetőnek a szociális hozzájárulási adóról szóló 2018. évi LII. törvény szerinti szociális hozzájárulási adó, valamint a szakképzési hozzájárulásról és a képzés fejlesztésének támogatásáról szóló 2011. évi CLV. törvény szerinti szakképzési hozzájárulás megfizetésének kötelezettségét nem kell teljesítenie.”

⁴⁴ U.o. 41. §

szövetkezeti tagok közül viszonylag kevesen veszítették el a munkájukat, és kényszerültek munkanélküli ellátás igénybevételére.

Ugyanakkor az is kiemелendő, hogy a szövetkezeti foglalkoztatás rugalmassága révén, amikor a járványügyi helyzet enyhítéseket tett lehetővé, éppen a diákszövetkezetek és a nyugdíjasszövetkezetek bizonyultak a legalkalmazkodóbb gazdasági szervezeti formának. Ezáltal a gazdasági élet újraindításakor is jelentős szerep jutott a szövetkezetek által foglalkoztatott munkavállalók újraaktiválásában.

Az egész világot sújtó egészségügyi válsághelyzet összességében arra mutatott rá, hogy a szövetkezeti formának egyre inkább létjogosultsága van nemcsak a gazdasági élet szereplői között, hanem a társadalmi élet kihívásainak is eredményesen képes eleget tenni.

Felhasznált irodalom

Bak Klára (2013): A „Demokratikus tagi ellenőrzés” elvéről és annak érvényesüléséről a rendszerváltást követő magyar szövetkezeti jogban, valamint az Európai Unió szövetkezeti jogában. *Themis* 2013. december, 4-27.

http://epa.oszk.hu/02300/02363/00020/pdf/EPA02363_THEMIS_2013_dec_003.pdf
(2018. 06. 28.)

Bak Klára – Réti Mária (2013): A szövetkezetek szociál/foglalkoztatáspolitikában betöltött szerepéről, a nemzetközi és a magyar szövetkezeti jogalkotás irányairól. *Agrár- és Környezetjog* (2013) 15. sz. 23-38.

Bodor Mária Zsuzsanna (2021): A jogi személyek működésére vonatkozó pandémiás veszélyhelyzeti rendelkezésekről. *Gazdaság és Jog* 29. évf. 1. sz. (2021.) 25-28.

Cserny Ákos – Orbán Balázs András – Téglási András (2018): Az Integrált Jogforrási Rendszer. In: Halász Iván (szerk.): *Alkotmányjog*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest (2018) 165-170.

Gál Judit (2020): A cégek működését módosító, a veszélyhelyzettel összefüggő szabályok. *Céghírnök* 30. évf. 4. sz. (2020.) 1-2.

Jakab (1999) = Fekete Zsuzsanna – Jakab András – Tallián Blanka – Tálné Molnár Erika (1999): *Munkajog a gyakorlat nyelvén*. Jakab András (szerk), UNIO Lap- és Könyvkiadó Kereskedelmi Kft.

Réti Mária (2016): *Szövetkezeti jog*. ELTE Eötvös Kiadó Kft, Budapest, 2016.

Réti Mária (2009): A szövetkezetről, mint a szociális gazdaság legmeghatározóbb tényezőiről. In: Bobvos Pál (szerk.): *Reformator iuris cooperandi: Tanulmányok Veres József 80. születésnapja tiszteletére*. Szeged, Pólay Elemér Alapítvány, 2009. 470-476.

Tarczay Áron (2021): *Jogi személyek működése a veszélyhelyzet idején* <https://www.nonprofit.hu/tudastar/Dr-Tarczay-Aron-Jogi-szemelyek-mukodese-a-veszelyhelyzet-idejen> (2021.06.09.)

Till Szabolcs (2019): „Különleges jogrend”. In: Jakab András – Fekete Balázs (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Alkotmányjog rovat, rovatszerkesztő: Bodnár Eszter, Jakab András) <http://ijoten.hu/szocikk/kulonleges-jogrend> (2019)

Vékás Lajos – Gárdos Péter (szerk.): Nagykomentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez

THE IMPACT OF EMERGENCY LEGISLATION FOR COOPERATIVES

The Covid-19 world epidemic widely, all over the world caused difficulties, problems. However cooperatives are one of the economic organizations habit many human features. This is the reason, that the cooperative firm seems to be the most suitable firm, for overcoming this pandemic situation, and economical aftermath.

The special healthy background needed non average law acting, so this legislation circumstance makes more difficult to evaluate the efficiency of the persons economic word's. So, this writing work try to do experiment for presentation how could be able to prosper cooperatives in this special economical and legislation situation.